

บทความวิชาการ

ภาพของเสียง: กายภาพ สถานภาพ และจินตภาพที่สะท้อนผ่านเสียงพูดกับคุณค่าในสังคมไทย

Reflection of voice: physical appearance, status, and imagination
reflected through speech and values in Thai society

โดย

ศุจิณัฐ จิตวิริยนนท์

ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead) ด้านสังคม แผนงานคนไทย 4.0

สนับสนุนโดย

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

เมษายน 2565

เลขที่สัญญา 2563/6-27

บทความวิชาการ

ภาพของเสียง: กายภาพ สถานภาพ และจินตภาพที่สะท้อนผ่านเสียงพูดกับคุณค่าในสังคมไทย

Reflection of voice: physical appearance, status, and imagination
reflected through speech and values in Thai society

ศุจิณัฐ จิตวิริยนนท์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead) ด้านสังคม แผนงานคนไทย 4.0

สนับสนุนโดย

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	ก
บทคัดย่อ	ข
Abstract	ค
1. บทนำ	1
2. ภาพของเสียง	2
2.1 กายภาพ: เสียงที่สะท้อนภาพสรีระร่างกายของผู้พูด	3
2.2 สถานภาพ: เสียงที่สะท้อนภาพสถานการณ์และบทบาทของผู้พูด	4
2.3 จินตภาพ: เสียงที่สะท้อนภาพในจินตนาการเกี่ยวกับผู้พูด	5
3. ความสัมพันธ์ระหว่างมิติที่หลากหลายของภาพสะท้อนเสียงพูด	6
4. ภาพของเสียงพูดกับคุณค่าในสังคมไทย	8
4.1 เสียงกับความเรียบร้อยในสังคมไทย	8
4.2 เสียงกับความสง่างามในสังคมไทย	9
5. บทสรุปและแนวโน้มประเด็นวิจัยของโครงการในอนาคต	9
5.1 ภาพรวมของการศึกษาเรื่องเสียงพูดในอดีตกับมุมมองในบริบทสังคมไทย	10
5.2 ความเชื่อมโยงกับประเด็นวิจัยของโครงการวิจัยในอนาคต	10
บรรณานุกรม	12

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้เป็นการสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับ “ภาพของเสียง” ใน 3 มิติ คือ กายภาพ สถานภาพ และจิตภาพ พบว่า ในมิติกายภาพ คุณสมบัติเสียงพูดสัมพันธ์กับสรีระด้านเส้นเสียงและช่องเสียง ผู้ที่มีขนาดร่างกายเล็กกว่า เช่นผู้หญิงเมื่อเทียบกับผู้ชาย เด็กเมื่อเทียบกับผู้ใหญ่ มีแนวโน้มที่จะมีเสียงสูงกว่า ลมแทรกมากกว่า และสระมีการกระจายสูงมากกว่า ในมิติสถานภาพ เสียงมีการแปรไปตามสถานการณ์ บทบาท และความสัมพันธ์เชิงสถานะ เสียงต่ำเป็นเสียงที่แสดงอำนาจ เสียงที่ทรงภูมิจะมีระดับเสียงและความดังที่ผันผวนน้อย และเสียงที่แสดงความสุขภาพอ่อนนุ่มจะเบาและมีลมแทรก ในมิติของจิตภาพ ในแง่ของความดึงดูดใจและความน่าเชื่อถือ เสียงของผู้หญิงที่ดึงดูดใจจะมีเสียงสูง การกระจายของสระกว้าง และมีลมแทรก ส่วนของผู้ชายจะมีระดับเสียงต่ำ การกระจายของสระแคบ และอาจมีลมแทรกได้

การผลิตเสียงและการรับรู้เสียงในมิติต่าง ๆ ของเสียงพูดมีความสัมพันธ์กันผ่านกฎธรรมชาติ การปรากฏซ้ำ และการเรียนรู้ เมื่อนำองค์ความรู้มาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับบริบทของสังคมไทย ผ่านวรรณกรรมคำสอนของไทยพบว่า มีความสอดคล้องในเรื่องความเรียบร้อย และความสง่างาม

Abstract

This article is a review of what is known about the three dimensions of "Voice Reflection". The dimensions are physical appearance, social standing, and imagination. The qualities of speech were found to be related to the physiology of the vocal cords and vocal tracts in the dimension of physical appearance. Speakers with lower body sizes, such as women compared with men, and toddlers compared with adults, have a higher pitch, more breathiness, and more dispersion of vowel spaces in their voices. When considering status, voices fluctuate according to contexts, positions, and status relationships. A powerful voice is suggested by a low pitch. Speakers with higher status talk with less variability in pitch and loudness than addressees. Polite speech is soft and slow. With regards to imagination, in terms of attractiveness and reliability, attractive female voices have a high pitch, wide vowel dispersion and breathiness while male voices have a low pitch, narrow dispersion and, are at times, breathy.

Speech production and perception in the different dimensions of speech are interrelated through natural laws, repetition, and learning. When the body of knowledge is analyzed and linked to the context of Thai society through the literature of Thai teachings, it was found that it is consistent in orderliness and elegance.

ภาพของเสียง: กายภาพ สถานภาพ และจินตภาพ

ที่สะท้อนผ่านเสียงพูดกับคุณค่าในสังคมไทย

ศุจิณัฐ จิตวิริยนนท์

1. บทนำ

เสียงพูด (speech) เป็นสัญญาณทางภาษารูปแบบหนึ่งที่ใช้สื่อความหมาย เสียงที่มนุษย์เปล่งออกมา เกิดจากการทำงานประสานสัมพันธ์กันของอวัยวะที่ใช้ในการผลิตเสียงพูด โดยผ่านการส่งการจากสมองที่มีความรู้ทางภาษานั้น เมื่อผู้ฟังได้ยินเสียง ประมวลและตีความสัญญาณคลื่นเสียงซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจเนื้อหาสาระของถ้อยคำนั้นแล้ว การสื่อสารด้วยเสียงพูดถือว่าสมบูรณ์ เนื่องจากหากพิจารณาในเชิงการสื่อสาร ความเข้าใจความหมายของสาร (message) ในรูปแบบเสียงที่เปล่งออกมา ถือว่าเป็นการบรรลุวัตถุประสงค์สำคัญของการสื่อสารด้วยเสียงพูด

กระบวนการผลิตเสียงพูดและรับรู้เสียงพูดเป็นกลไกที่ซับซ้อนและเกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติ มนุษย์มีความเข้าใจภาษาที่สื่อสารด้วยเสียงพูดจากคลื่นเสียงที่แปรผันหลากหลาย สามารถแปลผลค่าทางกลศาสตร์ (acoustic value) ของคลื่นเสียงที่ไม่คงที่เป็นรูปแบบและประมวลผลเป็นหน่วยทางภาษาที่สื่อความหมาย ถึงแม้ว่าเสียงของถ้อยคำเดียวกันที่ผลิตโดยผู้พูดแต่ละคน หรือผู้พูดคนเดียวกันในแต่ละครั้งจะมีคุณสมบัติคลื่นเสียงที่แตกต่างกัน แต่เราก็มักยังสามารถเข้าใจความหมายได้ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้ว เมื่อเราได้ยินเสียงพูด เราไม่ได้รับรู้และเข้าใจเพียงแค่สาระใจความของถ้อยคำเท่านั้น แต่เรายังสามารถรับรู้ข้อมูลคุณลักษณะของผู้พูดบางประการ อนุমানความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง รวมถึงเสียงพูดนั้นอาจจะบันดาลให้เกิดความรู้สึกบางอย่างเกี่ยวกับตัวผู้พูดเมื่อได้ยินเสียง เช่น เราอนุমানได้ว่าผู้พูดเป็นผู้หญิงวัยรุ่นที่กำลังพูดกับผู้ที่อยู่ไกลกว่า รู้สึกว่าผู้พูดเป็นคนสุภาพนอบน้อมจากน้ำเสียงที่ได้ยิน และทำให้นึกถึงภาพผู้หญิงที่สวยงามมีเสน่ห์ เป็นต้น จากตัวอย่างดังกล่าว จะเห็นได้ว่า จากเสียงพูดของถ้อยคำที่เปล่งออกมาและรับรู้ผ่านการได้ยินนั้น ทำให้เกิด “ภาพของเสียง” ซึ่งในบทความฉบับนี้ หมายถึงความรู้สึก ความเข้าใจ และข้อมูลที่อนุমানเกี่ยวกับผู้พูด ซึ่งอาจจะตรงกับความเป็นจริงหรือคลาดเคลื่อนก็เป็นได้ โดยภาพสะท้อนของเสียงพูดนั้นประกอบด้วย 3 มิติ คือ “กายภาพ” ของผู้พูดในเชิงเพศและอายุ “สถานภาพ” ของผู้พูดในสถานการณ์นั้น และ “จินตภาพ” ที่ผู้ฟังรู้สึกต่อผู้พูด

การรับรู้ภาพของผู้พูดที่สะท้อนผ่านเสียงพูดเหล่านี้ได้รับการพิสูจน์ทราบจากการศึกษาวิจัยในอดีตในหลายภาษาอย่างต่อเนื่อง โดยปรากฏการณ์ทางภาษาศาสตร์ที่ศึกษานั้นคือ สัทลักษณะ (phonetic characteristics) ของหน่วยเสียง กล่าวคือ ลักษณะเสียงในระดับสัทศาสตร์ (phonetics) ที่เปล่งออกมาโดยไม่ทำให้เปลี่ยนแปลงทางความหมาย หรือที่เราเรารู้กันว่าเป็น “น้ำเสียง” เช่น คุณสมบัติของสระ (vowel quality) และสัทสัมพันธ์ (prosody) หรือ เสียงซ้อน (suprasegment) เช่น ระดับเสียง (pitch) ความดัง (loudness) และลักษณะน้ำเสียง (phonation type) เป็นต้น สัทสัมพันธ์เป็นคุณสมบัติเสียงพูดที่อยู่เหนือเสียงเรียง (segment) คือเสียงพยัญชนะและสระ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ถ้อยคำเดียวกันที่ประกอบด้วยพยัญชนะและสระเดียวกัน สามารถถูกผลิตด้วยสัทสัมพันธ์ที่แตกต่างกันได้ ปรากฏการณ์ในระดับสัทศาสตร์นี้เองที่กระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดการอนุমানข้อมูลคุณลักษณะและวาดภาพในจินตนาการเกี่ยวกับผู้พูดได้

หากพิจารณาในเชิงภาษาศาสตร์ เสียงพูดแปรตามตัวแปรทางสรีระร่างกาย และแปรตามปัจจัยทางสังคมของผู้พูด ภาพที่ผู้ฟังวาดในความคิดเกี่ยวกับผู้พูดนั้นมีตั้งแต่ข้อมูลเชิงจัดประเภทผู้พูด (speaker classification) ที่เป็นรูปธรรม หรืออาจเป็นการคาดเดาบุคลิกนิสัยที่เป็นนามธรรม จนถึงภาพในเชิงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟังที่มีต่อผู้พูดนั้น ภาพหรือข้อมูลที่ผู้พูดอนุมานจากเสียงพูดนี้อาจจะตรงกับความเป็นจริงคลาดเคลื่อนบางประการ หรือผิดไปจากความเป็นจริงเมื่อพิสูจน์กับคุณลักษณะที่แท้จริงของผู้พูดก็ได้ อย่างไรก็ตาม ปฏิเสธไม่ได้ว่า เรามักจะรับรู้และอนุมานผู้พูดจากเสียงพูดโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวอยู่เสมอ กลไกสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดภาพจากเสียงของผู้พูด คือ “การปรากฏซ้ำ” ที่สัมพันธ์กันระหว่างเสียงกับลักษณะของผู้พูดจนสั่งสมประสบการณ์ และ “การผลิตซ้ำ” ของการใช้น้ำเสียงและวิธีการใช้เสียงในบริบทสถานการณ์ต่าง ๆ จนเป็นค่านิยมและความคาดหวังของคนในสังคม

การรับรู้คุณสมบัติของผู้พูดผ่านเสียงพูดนั้นมีทั้งที่เป็นสากล และเป็นเฉพาะภาษาและสังคมวัฒนธรรม ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับค่านิยมของแต่ละสังคม ที่หล่อหลอมและขัดเกลาให้คนในสังคมส่วนใหญ่ซึมซับแนวทางการใช้เสียงให้เหมาะสมกับบริบทสถานการณ์ต่าง ๆ คนในสังคมเรียนรู้เรื่องการใช้น้ำเสียงให้เหมาะสมตามความคาดหวังของสังคมในมิติต่าง ๆ เช่น เพศของผู้พูด ความสุภาพ ผู้ร่วมการสนทนา และสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งจากสังเกต เรียนรู้จากประสบการณ์ หรืออาจจะได้รับการสั่งสอนโดยตรงจากแนวปฏิบัติของคนในสังคม ในบริบทของสังคมไทย เรื่องการระมัดระวังการพูดจาและการใช้น้ำเสียงให้เหมาะสมเป็นหนึ่งในมารยาททางสังคมที่คนไทยให้ความสำคัญ ดังจะเห็นได้จากคำสอนต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้น้ำเสียงที่เหมาะสมกับการพูด ทั้งในฐานะของผู้พูดเอง ผู้ที่พูดด้วย สถานการณ์ และบทบาทหน้าที่ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า จากการศึกษาในอดีต มีแนวคิดทฤษฎีและผลการศึกษาเกี่ยวกับการแปรทางสัทสัมพันธ์ของเสียงพูดตามตัวแปรต่าง ๆ อย่างไร ลักษณะใดบ้างที่สะท้อนความเป็นสากลหรือเฉพาะภาษา สังคมและวัฒนธรรม เมื่อพิจารณาทฤษฎีและข้อค้นพบดังกล่าวเชื่อมโยงกับบริบทค่านิยมเกี่ยวกับการใช้น้ำเสียงพูดในสังคมไทยแล้ว มีแนวปฏิบัติใดบ้างที่สอดคล้องกับลักษณะสากล หรือแนวปฏิบัติใดที่เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทย

ในบทความวิชาการนี้ จะนำเสนอการประมวลและสังเคราะห์ภาพสะท้อนจากเสียงพูดใน 3 มิติ คือ “กายภาพ” “สถานภาพ” และ “จินตภาพ” จากทฤษฎีและการศึกษาวิจัยกรณีภาษาต่าง ๆ ในอดีต อภิปรายเชิงความสัมพันธ์ระหว่างมิติที่หลากหลายของภาพสะท้อนเสียงพูด และเชื่อมโยงกับค่านิยมของการใช้น้ำเสียงที่เหมาะสมในบริบทสังคมไทยจากวรรณกรรมคำสอนของไทย ซึ่งจะทำให้เห็นมุมมองต่อคุณค่าของเสียงพูดในสังคมไทยอย่างรอบด้านและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2. ภาพของเสียง

ภาพที่เกิดจากการได้ยินเสียงมีหลายมิติ ลักษณะของเสียงที่ได้ยินสามารถทำให้ผู้ฟังอนุมานข้อมูลเชิงกายภาพของผู้พูด น้ำเสียงและวิธีการใช้น้ำเสียงยังทำให้ผู้ฟังคาดเดาสถานภาพของผู้พูดในบริบทสถานการณ์นั้น และรวมถึงการกระตุ้นให้เกิดจินตภาพเกี่ยวกับผู้เปล่งเสียงนั้นได้ ในหัวข้อที่ 2 นี้ จะนำเสนอภาพของเสียงในมิติต่าง ๆ

2.1 กายภาพ: เสียงที่สะท้อนภาพสรีระร่างกายของผู้พูด

กระบวนการสำคัญของการผลิตเสียงพูดคือกระบวนการเปล่งเสียง (phonation process) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนลมที่มาจากปอดให้กลายเป็นเสียงจากการทำงานของเส้นเสียง (vocal fold) ในกล่องเสียง (larynx) เสียงจะถูกปรับแต่งโดยอวัยวะในช่องเสียง (vocal tract) ซึ่งประกอบด้วยช่องคอ (pharynx) ช่องปาก (oral cavity) และช่องจมูก (nasal cavity) ผู้พูดที่มีสรีระร่างกายต่างกัน จะมีขนาดของอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเสียงที่แตกต่างกันด้วย ทำให้เสียงที่ผลิตออกมาแตกต่างกัน

เส้นเสียงเป็นอวัยวะสำคัญที่ทำให้เกิดเสียงสูงต่ำในภาษา อัตราการสั่นของเส้นเสียงที่แตกต่างกันทำให้เสียงสูงต่ำแตกต่างกัน เสียงสูงเกิดจากเส้นเสียงที่สั่นด้วยความถี่สูง ในทำนองเดียวกัน เส้นเสียงที่สั่นด้วยอัตราการสั่นของเส้นเสียงต่ำทำให้เกิดเป็นเสียงต่ำ นอกจากการทำงานของกระดูกอ่อนแอริทีนอยด์ (arytenoid) ที่ควบคุมการทำงานของเส้นเสียงแล้ว ลักษณะทางกายภาพของเส้นเสียง ในแง่ความยาวของเส้นเสียงและความหนาของเส้นเสียงก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระดับเสียงแตกต่างกันด้วย เส้นเสียงที่ยาวกว่าก็จะทำให้เสียงต่ำกว่า เส้นเสียงที่สั้นกว่า นอกจากนั้นเส้นเสียงที่หนากว่าก็ทำให้เสียงต่ำกว่าด้วย ค่าทางกลศาสตร์ของระดับเสียงคือค่าความถี่มูลฐาน (fundamental frequency) เสียงที่ต่ำกว่าจะมีค่าความถี่มูลฐานที่ต่ำกว่าเสียงที่สูงกว่า

สำหรับการทำงานของเส้นเสียง นอกจากความถี่ของการสั่นของเส้นเสียงที่ทำให้เกิดเป็นเสียงสูงต่ำแล้ว สภาพของช่องระหว่างเส้นเสียง (state of the glottis) ที่เกิดจากการทำงานของเส้นเสียงรูปแบบต่าง ๆ ก็ส่งผลให้เกิดลักษณะน้ำเสียงที่ต่างกันด้วย โดยปกติเสียงที่เราใช้ในการสื่อสารเป็นแบบเสียงก้องธรรมดา (modal voiced) เสียงก้องเกิดจากเส้นเสียงขิดใกล้กันตลอดทั้งเส้น และแรงดันภายในกล่องเสียงทำให้เส้นเสียงสั่นเสมอทั้งเส้นเสียง นอกเหนือจากลักษณะน้ำเสียงแบบก้องธรรมดาแล้ว ยังมีน้ำเสียงแบบต่ำพรวด (creaky voiced) ที่เส้นเสียงบางส่วนขิดกันและเค้น ทำให้เกิดเป็นน้ำเสียงที่ฟังดูแหบและสาก และลักษณะน้ำเสียงแบบลมแทรก (breathy voiced) ที่มีบางส่วนของเส้นเสียงเปิดออก และมีลมแทรก ลักษณะเสียงจะฟังดูก้องทุ้ม น้ำเสียงแบบลมแทรกมักเกิดขึ้นบ่อยกับเสียงของผู้หญิง เพราะเนื่องจากลักษณะของกล่องเสียงที่เอื้อให้ปิดช่องระหว่างระหว่างเส้นเสียงได้ไม่สนิท (incomplete glottal closure) (Klatt & Klatt, 1990; Sodersten & Lindestad, 1990)

นอกจากเส้นเสียงแล้ว เนื่องจากสัดส่วนของช่องเสียงกับขนาดของร่างกายมีความสัมพันธ์กัน ผู้พูดที่สรีระร่างกายขนาดใหญ่กว่าย่อมมีช่องเสียงที่ขนาดใหญ่กว่าตามด้วยเช่นกัน ขนาดของช่องเสียงมีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติของเสียงที่ผลิต เนื่องจากภายในช่องเสียงเป็นตำแหน่งของอวัยวะที่ใช้ในการผลิตเสียงพูด ประเภทเสียงที่มีความสัมพันธ์กับขนาดของช่องเสียงมากคือเสียงสระ เนื่องจากการผลิตเสียงสระไม่มีการกักกันหรือปิดสนิทในช่องเสียง ค่าทางกลศาสตร์ของการสั่นพ้อง (resonate) ของเสียงในช่องเสียงซึ่งสอดคล้องกับเสียงสระคือค่าความถี่ฟอร์แมนท์ (formant frequency) คนที่มีขนาดสรีระร่างกายที่ใหญ่กว่าก็จะมีค่าความถี่ฟอร์แมนท์ที่ต่ำกว่าคนที่ตัวเล็กกว่า

คุณลักษณะของผู้พูดในแง่ที่เกี่ยวข้องกับขนาดสรีระร่างกายคือเพศและอายุ ผู้ที่มีเพศกำเนิดแตกต่างกันย่อมมีกายภาพและสรีระที่ต่างกันด้วย ผู้ชายส่วนใหญ่มีรูปร่างที่สูงใหญ่กว่าผู้หญิง เส้นเสียงของผู้ชายยาวและหนากว่าผู้หญิง ทำให้ผู้ชายมีแนวโน้มที่เสียงต่ำกว่าผู้หญิง นอกจากนี้ ผู้ชายยังมีช่องเสียงที่ยาวกว่าผู้หญิงอีกด้วย ทำให้ค่าความถี่ฟอร์แมนท์ของสระที่ออกเสียงโดยผู้พูดเพศชายมีแนวโน้มที่จะต่ำกว่าผู้หญิง ใน

ทำนองเดียวกัน เด็กมีเส้นเสียงที่บางและสั้นกว่าผู้ใหญ่ เด็กจึงมีเสียงที่สูงกว่าผู้ใหญ่ รวมถึงมีความยาวช่องเสียงที่สั้นกว่าผู้ใหญ่ ทำให้ค่าความถี่ฟอร์แมนท์สูงกว่าผู้ใหญ่ด้วย (Ladefoged, & Johnson, 2015)

กายภาพของผู้ฟังเกี่ยวข้องกับโสตศาสตร์ (Auditory phonetics) หรือการได้ยิน เช่น เมื่อมีอายุที่มากขึ้น กายภาพของอวัยวะที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการได้ยินสามารถเสื่อมประสิทธิภาพได้ ทำให้การได้ยินบกพร่อง ส่วนการรับรู้เสียงเป็นกระบวนการทางปริชาน (cognition) ที่เชื่อมโยงต่อจากการได้ยิน ดังนั้น กายภาพของผู้ฟังนั้น เป็นกระบวนการเรื่องการได้ยินเท่านั้น ส่วนการอนุมานข้อมูลทางกายภาพของผู้ฟังที่มีต่อผู้พูดนั้นเป็นกระบวนการที่เป็นผลจากสรีระและสัณฐานของผู้พูดเป็นหลัก นอกจากคุณสมบัติของเสียงพูดจะแปรในระดับสัทศาสตร์ตามคุณลักษณะของผู้พูด เช่น เพศและอายุแล้ว ก็ยังแปรตามรูปร่างและขนาดสรีระร่างกายอีกด้วย เช่น ผู้ชายรูปร่างใหญ่มักจะมีเสียงที่ต่ำกว่าผู้ชายรูปร่างเล็ก เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะอวัยวะที่ใช้ในการผลิตเสียงมีส่วนสอดคล้องกับร่างกาย ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดเสียง แหล่งกำเนิดเสียงที่แตกต่างกันย่อมทำให้คลื่นเสียงมีคุณสมบัติต่างกัน และทำให้เกิดการรับรู้ตีความและอนุมานความต่างนี้ได้จากการได้ยินของผู้ฟัง

2.2 สถานภาพ: เสียงที่สะท้อนภาพสถานการณ์และบทบาทของผู้พูด

คุณสมบัติของเสียงมิได้แปรไปตามกายภาพและสรีระของผู้พูดเท่านั้น เสียงยังแปรไปตามสถานการณ์ทางสังคมของผู้พูดอีกด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้พูดที่จัดอยู่ในประเภทตามเพศและอายุเดียวกัน เช่น ผู้ชายอายุน้อย หรือผู้หญิงอายุมากที่มีสรีระร่างกายใกล้เคียงกัน ก็มีเสียงที่แตกต่างกัน หนึ่งในตัวแปรสำคัญคือ สถานภาพทางสังคมของผู้พูด เช่น สถานการณ์ บทบาท และความสัมพันธ์เชิงสถานะกับผู้ร่วมการสนทนา

สถานะทางสังคม (social status) ของผู้ร่วมการสนทนาเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้เกิดการแปรของการใช้เสียง LeongoÁmez et al. (2017) ศึกษาผู้พูดภาษาอังกฤษ ทำการทดลองโดยกำหนดสถานการณ์ให้ผู้ร่วมการทดลองคือการสัมภาษณ์งานกับนายจ้าง นายจ้างแต่ละคนจะมีภาพลักษณ์และการแสดงออกที่แตกต่างกัน คือ มีอำนาจ (dominant) ทรงภูมิ (prestigious¹) และกลางๆ (neutral) ผลการศึกษาพบว่า สถานะที่แตกต่างกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟังส่งผลต่อการเลือกใช้เสียง โดยกล่าวคือผู้พูดคนเดียวกันมีการปรับการใช้เสียงไปตามการรับรู้สถานะของตนเองและสถานะของผู้ที่พูดด้วย ผู้ร่วมการทดลองที่รู้สึกว่าคุณภาพตนเองมีสถานะทางสังคมต่ำกว่าในด้านอำนาจจะใช้เสียงที่สูงขึ้น เมื่อพูดกับนายจ้างที่มีสถานะทางสังคมสูงกว่าในด้านอำนาจและทรงภูมิ เห็นได้จากค่าความถี่มูลฐานที่สูงขึ้น ซึ่งรูปแบบเช่นนี้ไม่พบเมื่อพูดกับนายจ้างที่มีภาพลักษณ์กลาง ๆ อย่างไรก็ตาม หากผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่าคุณภาพตนเองมีอำนาจมากกว่า ก็จะใช้เสียงที่ต่ำลง เมื่อพูดกับนายจ้างทั้ง 3 กลุ่ม จากวิธีการใช้เสียงสูงและต่ำนี้ สะท้อนให้เห็นถึงระดับเสียงที่ผูกกับการแสดงออกของอำนาจ สอดคล้องกับการศึกษาของ Benedict et al. (2010) ที่พบว่า เสียงของผู้พูดผู้ชายและผู้หญิงที่มีระดับเสียงต่ำ ทำให้ผู้ฟังรับรู้ว่ามีอำนาจมากกว่าเสียงสูง

นอกจากเสียงสูงแล้ว การศึกษาของ LeongoÁmez et al. (2017) ยังพบว่า ผู้พูดที่ทรงภูมิมากกว่า มีแนวโน้มที่จะใช้เสียงที่มีความแปรปรวนของค่าความเข้ม (intensity variability) น้อย กล่าวคือ ความดังของ

¹ คำว่า “Prestigious” ในวรรณกรรมทางภาษาศาสตร์สังคมนิยมใช้ภาษาไทยว่า “ที่มีศักดิ์ศรี” อย่างไรก็ตามในบทความนี้แปลคำว่า “Prestigious” ว่า “ทรงภูมิ” เนื่องจากในการทดลองของ LeongoÁmez et al. (2017) นิยามคำว่า “Prestigious” ไว้ว่า มีความรู้ (knowledgeable) และมีทักษะเชี่ยวชาญ (skillful)

เสียงค่อนข้างผันผวนน้อย ส่วนผู้พูดที่มีอำนาจมากจะลดความแปรปรวนของค่าความถี่มูลฐาน กล่าวคือ ใช้ระดับเสียงที่ไม่ผันผวนมาก หรือใช้ระดับเสียงที่ค่อนข้างคงที่

มุมมองอีกด้านหนึ่งเกี่ยวกับสถานภาพเกี่ยวข้องกับความสุขภาพ การศึกษาที่ผ่านมาในภาษาส่วนใหญ่พบว่า ในการพูดแบบสุภาพ ผู้พูดมักจะใช้เสียงที่สูงขึ้น (Chen et al., 2004; Devis & Cantero 2014; Loveday, 1981) อย่างไรก็ตาม พบว่าบางภาษาเช่นภาษาเกาหลี การพูดที่สุภาพมักใช้เสียงต่ำ (Winter and Grawunder, 2012) นอกจากนี้ยังพบว่า กรณีของภาษาญี่ปุ่น ข้อค้นพบเกี่ยวกับระดับเสียงกับการแสดงความสุขภาพยังไม่สอดคล้องกัน บางการศึกษาพบว่า การพูดอย่างสุภาพ คนญี่ปุ่นมักใช้เสียงสูง (Loveday, 1981) แต่ก็มีการศึกษาที่พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างระดับเสียงกับความสุขภาพ (Idemaru et al., 2019)

ในบริบทของวัฒนธรรมตะวันออก สังคมเกาหลีและญี่ปุ่นเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับความสุขภาพและความนอบน้อม (deferential) Idemaru et al. (2019) ศึกษาว่าคุณสมบัติเสียงของการพูดอย่างนอบน้อม ในภาษาญี่ปุ่นและเทียบกับการศึกษาที่ผ่านมาในภาษาเกาหลี พบว่า เสียงที่สื่อความนอบน้อม (deferential voice) ในภาษาญี่ปุ่นและเกาหลีมีคุณสมบัติของเสียงร่วมกันคือ เป็นเสียงที่เบา มีลักษณะน้ำเสียงแบบลมแทรก (breathy) มีความผันผวนของระดับเสียงและความดังน้อย ซึ่งคุณสมบัติทั้งหลายเหล่านี้สะท้อนภาพความนุ่มนวล (soft)

ถึงแม้ว่าผู้พูดจะมีเสียงที่มีคุณสมบัติพื้นฐานจากกายภาพของสรีระร่างกาย แต่เมื่อสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ ก็มีการปรับเปลี่ยนการใช้เสียงและน้ำเสียงไปตามสถานภาพและความสัมพันธ์กับผู้ร่วมการสนทนาด้วย คุณสมบัติเสียงบางประการมีลักษณะสากล อย่างไรก็ตาม ก็มีบางคุณสมบัติที่เฉพาะสังคมและวัฒนธรรม

2.3 จินตภาพ: เสียงที่สะท้อนภาพในจินตนาการเกี่ยวกับผู้พูด

เสียงพูดสามารถกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟังได้ ลักษณะเสียงพูดที่แตกต่างกันทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพเกี่ยวกับผู้ฟังที่แตกต่างกัน จินตภาพ (imagination) ในบริบทของการศึกษาทางสัทศาสตร์การทดลอง (Experimental phonetics) หมายถึง ความรู้สึกและความเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติบุคคลของเจ้าของเสียงพูดที่เกิดขึ้นเมื่อผู้ฟังได้ยินเสียงนั้นเป็นสื่อสัญญาณกระตุ้น หนึ่งในความรู้สึกที่ถูกกระตุ้นจากเสียงคือ ความดึงดูดใจ (attractiveness) งานวิจัยในอดีตได้ทำการทดสอบทางการรับรู้ของผู้ฟังเกี่ยวกับเสียงที่ดึงดูดใจของเพศชายและหญิงในภาษาอังกฤษ โดยดัดแปลงเสียงกระตุ้นด้วยระดับเสียง การกระจายของค่าความถี่ฟอร์เมนท (ขนาดของช่องเสียง) และ ลักษณะน้ำเสียง หลังจากนั้นมีการศึกษาต่อมาพิสูจน์ซ้ำด้วยระเบียบวิธีเดียวกันกับคนญี่ปุ่นและคนจีน ว่าข้อค้นพบเป็นสากลหรือไม่ ผลการศึกษาจากทั้ง 3 งาน (Xu et al., 2013; Xu & Lee, 2018; Xu et al., 2017) ได้ผลสอดคล้องกันว่า ผู้ชายชอบเสียงของผู้หญิงที่มีระดับเสียงสูง มีการกระจายของค่าความถี่ฟอร์เมนทกว้าง และเสียงลมแทรก ส่วนผู้หญิงชอบเสียงของผู้ชายที่มีระดับเสียงต่ำ มีการกระจายของค่าความถี่ฟอร์เมนทแคบ ส่วนลักษณะน้ำเสียง ผู้หญิงชอบผู้ชายที่มีลักษณะน้ำเสียงลมแทรกมากที่สุด เมื่อเทียบกับลักษณะน้ำเสียงแบบอื่น จากข้อค้นพบจากกรณีผู้พูดในสังคมตะวันตกและตะวันออกที่สอดคล้องกัน ทำให้อาจพิจารณาได้ว่า ลักษณะเสียงที่ดึงดูดเพศตรงข้ามเป็นสากลลักษณะ (universal)

นอกจากความตั้งใจแล้ว เสียงยังกระตุ้นให้เกิดจินตภาพอีกแง่มุมหนึ่งคือ ความน่าเชื่อถือ (trustworthiness) O'Connor & Barclay (2017) ศึกษาความรู้สึกต่อเสียงผู้พูดภาษาอังกฤษในบริบททางสังคม (social context) ที่แตกต่างกัน คือ บริบททั่วไป (general) บริบทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเงิน (economic) และ บริบทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องคู่ครอง (mate-related) ผลการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ความน่าเชื่อถือจากเสียงของผู้ชาย ผู้ร่วมการทดลองรู้สึกว่าคุณชายที่เสียงสูงมีความน่าเชื่อถือในบริบทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเงินและเรื่องคู่ครอง และไม่มีนัยสำคัญในบริบททั่วไป เสียงต่ำที่เป็นแบบฉบับของผู้ชายถูกรับรู้ว่ามีค่าที่น่าเชื่อถือ ส่วนผลการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ความน่าเชื่อถือจากเสียงของผู้หญิง ผู้ร่วมการทดลองรู้สึกว่าคุณหญิงที่เสียงสูงมีความน่าเชื่อถือในบริบทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเงิน ผู้หญิงที่เสียงต่ำมีความน่าเชื่อถือในบริบททั่วไป และไม่มีนัยสำคัญของเสียงสูงต่ำในบริบทเกี่ยวกับเรื่องคู่ครอง

จากข้อค้นพบของงานวิจัยในอดีตทำให้เห็นว่า เสียงสามารถกระตุ้นความรู้สึก และจินตนาการเกี่ยวกับเจ้าของเสียงที่ผู้ฟังได้ยิน ทั้งในแง่ของความตั้งใจและความน่าเชื่อถือ ซึ่งอาจจะสอดคล้องกันหรือไม่ก็ได้ ตัวอย่างเช่นกรณีของผู้ชายที่เสียงต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะแบบฉบับของเพศชายเป็นเสียงที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจเพศตรงข้าม แต่ในขณะเดียวกันก็อาจถูกรับรู้ว่ามีค่าที่น่าเชื่อถือ หรือในกรณีของผู้หญิงที่การรับรู้ความน่าเชื่อถือแปรไปตามบริบทต่าง ๆ และในขณะที่เสียงต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะแบบฉบับของผู้ชาย ทำให้รู้สึกว่าเป็นคนน่าเชื่อถือในบริบททั่วไป แต่ไม่ใช่ลักษณะของเสียงที่ดึงดูดใจ

จากภาพทั้ง 3 มิติที่สะท้อนและส่งผลต่อการรับรู้คุณลักษณะของผู้พูด จะเห็นได้ว่า มีบางแง่มุมที่ทับซ้อนและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ในหัวข้อที่ 3 จะนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างมิติที่หลากหลายของภาพสะท้อนเสียงพูด

3. ความสัมพันธ์ระหว่างมิติที่หลากหลายของภาพสะท้อนเสียงพูด

ภาพสะท้อนของเสียงพูดในมิติต่าง ๆ สัมพันธ์กัน กลไกที่ขับเคลื่อนความสัมพันธ์ระหว่างมิติประกอบด้วย 3 ประการ คือ กฎธรรมชาติกับการรับรู้ การปรากฏซ้ำกับปรากฏการณ์ และการผลิตซ้ำกับการเรียนรู้ โดยคุณสมบัตินี้เสียงพูดจะแปรตามกฎธรรมชาติ คือแหล่งกำเนิดเสียงหรือสรีระของผู้พูด คุณสมบัตินี้เสียงเช่นนั้นจะเชื่อมโยงกับภาพที่ผู้ฟังได้เห็นตามธรรมชาติ และปรากฏซ้ำจนเกิดเป็นประสบการณ์ถาวร อย่างไรก็ตาม แม้เสียงพูดจะได้รับอิทธิพลจากสรีระร่างกายเป็นหลัก แต่ผู้พูดสามารถปรับแต่งคุณสมบัตินี้บางประการได้ เพื่อให้มีคุณสมบัตินี้เสียงแปรเปลี่ยนไปตามความตั้งใจ การปรับแต่งเช่นนี้เมื่อถูกทำอย่างมีรูปแบบและตามความนิยมของคนในสังคม โดยมีความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ก็เกิดเป็นการผลิตซ้ำและเรียนรู้เป็นค่านิยมของในสังคมได้ ในหัวข้อนี้ จะเป็นการอธิบายคุณสมบัตินี้เสียงพูดต่าง ๆ ในมุมมองความสัมพันธ์ระหว่างมิติ

มิติทางกายภาพที่เสียงแปรโดยตรงตามขนาดของสรีระร่างกาย การรับรู้ดังกล่าวมีความเป็นรูปธรรมเมื่อเทียบกับมิติทางสถานภาพที่มีความสลับซับซ้อนตามสถานการณ์และผู้ร่วมการสนทนา และมิติทางจินตภาพเกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึกเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม การรับรู้ที่เป็นนามธรรมมีฐานรากมาจากการรับรู้ที่เป็นรูปธรรม Ohala (1984) ได้กล่าวถึงกฎธรรมชาติของขนาดร่างกายทั้งคนและสัตว์ว่า ขนาดร่างกายของ

สิ่งมีชีวิตขนาดเล็กจะมีเสียงสูง และรูปร่างที่ใหญ่จะมีเสียงต่ำ เมื่อเราได้ยินเสียงก็จะอนุมานเสียงต่ำว่าเป็นเสียงของผู้ชาย และอาจรวมถึงผู้ใหญ่เมื่อเทียบกับเสียงของเด็ก เสียงที่เป็นแบบฉบับของผู้ชายจากกายภาพ กระตุ้นให้เกิดการรับรู้เรื่องอำนาจในเชิงสถานภาพ เห็นได้จากเมื่อผู้พูดรู้สึกว่าคุณภาพสูงกว่า จะใช้เสียงที่ต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับ “ตัวใหญ่” ในทางกลับกัน หากผู้พูดรู้สึกว่าคุณภาพต่ำกว่าทั้งในเชิงอำนาจและทรงภูมิ ก็จะใช้เสียงที่สอดคล้องกับ “ตัวเล็ก” ที่มักสอดคล้องกับผู้หญิงและเด็ก และในเชิงจินตภาพด้านความดึงดูดใจ เสียงต่ำที่เป็นแบบฉบับของผู้ชาย และเสียงสูงที่เป็นแบบฉบับของผู้หญิง ก็เป็นเสียงที่ดึงดูดใจสำหรับเพศตรงข้ามที่เป็นเพศชายและเพศหญิงตามลำดับ ซึ่งในแง่ของความน่าเชื่อถืออาจจะไม่สอดคล้องก็เป็นได้ เพราะความทรงเสน่ห์มากตามแบบฉบับของเพศชาย ก็อาจจะทำให้รู้สึกว่า มีความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงทางความรักก็เป็นได้

การกระจายของค่าความถี่ฟอร์เมนทที่แปรตามขนาดของช่องเสียงซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับขนาดของร่างกายก็เป็นการรับรู้ที่เชื่อมโยงกันจากกายภาพสู่จินตภาพ เพราะเสียงที่มีการกระจายของค่าความถี่ฟอร์เมนทแคบ สะท้อนขนาดสรีระร่างกายที่ใหญ่ ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะของความสมชายชาตรี และก่อให้เกิดจินตภาพที่ดึงดูดใจต่อเพศหญิงเมื่อได้ฟังเสียงของเพศชาย ในทำนองเดียวกันเสียงที่มีการกระจายของค่าความถี่ฟอร์เมนทกว้าง สะท้อนขนาดของสรีระร่างกายที่เล็ก ซึ่งเป็นลักษณะที่ดึงดูดใจของผู้หญิง

ความสอดคล้องของเสียงต่ำ (ค่าความถี่มูลฐานต่ำ) กับการกระจายของค่าความถี่ฟอร์เมนท ที่สะท้อนสรีระร่างกายขนาดใหญ่ ยังสัมพันธ์กับการรับรู้เชิงอำนาจด้วย Puts et al. (2007) พบว่าเสียงที่มีการกระจายค่าความถี่ฟอร์เมนทแคบและค่าความถี่มูลฐานต่ำ ทำให้ผู้ฟังรับรู้ได้ว่า เป็นเสียงพูดโดยคนที่มีอำนาจสูงกว่า คุณสมบัติเสียงพูดมีอิทธิพลต่อการรับรู้ในเชิงอำนาจเชิงกายภาพ (physical dominance) มากกว่าอำนาจเชิงสังคม และเมื่อเปรียบเทียบตัวแปรทางเสียงพบว่า การกระจายค่าความถี่ฟอร์เมนทมีอิทธิพลต่อการรับรู้มากกว่าค่าความถี่มูลฐาน การปรับแต่งค่าความถี่ฟอร์เมนทเป็นไปได้ยากกว่าค่าความถี่มูลฐาน เพราะค่าความถี่ฟอร์เมนทสอดคล้องกับขนาดของรูปร่างโดยตรง

เสียงลมแทรก (breathy voiced) ซึ่งเป็นลักษณะน้ำเสียงที่มักพบในเสียงของผู้หญิงในเชิงกายภาพ ลักษณะน้ำเสียงเช่นนี้ทำให้เสียงพูดฟังนุ่มนวล เสียงลมแทรกถูกนำมาใช้และการแสดงความรู้สึกอ่อนน้อมในมิติทางสถานภาพ และยังเป็นลักษณะดึงดูดใจของเสียงผู้หญิงอีกด้วย ส่วนประเด็นที่ว่า สาเหตุที่เสียงผู้ชายที่ดึงดูดใจเป็นเสียงลมแทรก แทนที่จะเป็นเสียงแบบต่ำพรวด (creaky voiced) Xu et al., 2013 ได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่า เสียงลมแทรกช่วยลดความก้าวร้าว (aggressiveness)

จากความสัมพันธ์ระหว่างภาพของเสียงในมิติต่าง ๆ ทำให้เห็นความสอดคล้องเชื่อมโยงถึงกันเกี่ยวกับเสียงและความคาดหวังของสังคมที่หลากหลาย จากองค์ความรู้เกี่ยวกับภาพสะท้อนของเสียงในการศึกษาในอดีต หัวข้อต่อไปจะอภิปรายในมุมมองที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมและคุณค่าในสังคมไทย

4. ภาพของเสียงพูดกับคุณค่าในสังคมไทย

ค่านิยมและการให้คุณค่ากับแบบอย่างการประพฤติตัวของคนไทยเป็นสิ่งที่เราได้เรียนรู้ผ่านการขัดเกลาทางสังคม ค่านิยมเหล่านี้มีการบันทึกไว้ในวรรณกรรมคำสอน ในหัวข้อที่ 4 นี้จะกล่าวถึงค่านิยมเรื่องการใช้เสียงที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนของไทย

วรรณกรรมคำสอนของไทยมีหลากหลาย หนึ่งในแนวปฏิบัติที่เหมาะสมตามความคาดหวังของสังคมคือ “วาจา” ส่วนใหญ่แล้วจะพูดถึงวาจาในแง่ของการใช้คำพูดที่สุภาพ ส่วนค่านิยมเกี่ยวกับการใช้เสียงในเชิงสัมพันธ์และสัทลักษณะของเสียงในระดับสัทศาสตร์นั้นมิปรากฏอยู่ในวรรณกรรมบางเล่มที่สอนคุณค่าของการใช้เสียงใน 2 ประเด็นคือ ความเรียบร้อย และความสง่างาม

4.1 เสียงกับความเรียบร้อยในสังคมไทย

ในหนังสือสมบัติของผู้ดี บทที่ 1 ว่าด้วยเรื่องผู้ดีย่อมรักษาความเรียบร้อย ได้กล่าวถึงวจีจริยาไว้ว่า ผู้ดีย่อมไม่พูดด้วยเสียงอันดังเหลือเกิน หากพิจารณาความเรียบร้อยในแง่ของความนอบน้อม (deferential) แล้วจะพบว่า แนวปฏิบัติดังกล่าวสอดคล้องกับประเด็นเรื่องความสุภาพในภาพสะท้อนของสถานภาพ จากกรณีของผู้พูดภาษาญี่ปุ่นและภาษาเกาหลี เสียงพูดที่รับรู้ว่าคุณภาพนั้น จะเป็นเสียงที่มีลมแทรกและเสียงเบา เสียงลมแทรกจะถูกผลิตด้วยเสียงดังไม่ได้เนื่องจากมีช่องว่างระหว่างเส้นเสียงบางส่วนที่ไม่ได้ปิดสนิท ลมแทรกออกมาขณะผลิตเสียงจะทำให้เสียงฟังดูนุ่มนวลด้วย เรื่องความเรียบร้อยในหนังสือสมบัติผู้ดีนั้น ไม่ได้เจาะจงว่าเป็นคำสอนสำหรับเพศชายหรือหญิงเป็นหลัก หากแต่เป็นหลักปฏิบัติโดยทั่วไปของผู้ดี

สำหรับประเด็นเรื่องความเรียบร้อยในคำสอนสำหรับผู้หญิงนั้น ได้มีการกล่าวไว้อย่างชัดเจนในสุภาชิตสอนหญิง

“จะพูดจาปราศรัยกับใครนั้น อย่าตะคั่นตะคอกให้เคืองหู”

คำสอนดังกล่าว ได้ให้แนวปฏิบัติในเชิงความดังของเสียงที่ไม่ควรมากจนเกินไป ส่วนคุณลักษณะทางสัทสัมพันธ์อื่น ๆ ได้กล่าวไว้ชัดเจนในโอวาทกระสัตรี่ ซึ่งเป็นคำสอนที่จะขัดเกลาให้เป็นมีภาพของผู้หญิงดี และมีปัญญา ดังที่กล่าวไว้ว่า “เหมือนอารมณ์ซ่อนใส่ให้พิศพรึง สำหรับหญิงอันดีมีปัญญา” ในโอวาทกระสัตรี่นั้น มีการกล่าวถึงการใช้เสียงที่เหมาะสมของผู้หญิงไว้ชัดเจนคือ

“อย่าแปรแปรนแล่นไล่ขึ้นเสียงดัง คุน่าซังสามานย์ประจานตัว” และ

“อย่าเอาอย่างหญิงกาลิไม่มีจำเริญ ออกแร่ร่าจ่าเงินอยู่เกินตัว”

คำอธิบายเสียงว่า “แปรแปรน” “แร่ร่าจ่าเงิน” ทำให้เห็นภาพของการใช้เสียงดังและเสียงสูง ถึงแม้ว่าเสียงสูงจะเป็นเสียงที่เป็นแบบฉบับของผู้หญิง แต่เสียงที่ดังเป็นเสียงที่การศึกษาในอดีตชี้ให้เห็นว่า เป็นคุณสมบัติที่ตรงข้ามกับความสุภาพ ประเด็นสำคัญของการห้ามทำเสียง “แปรแปรน” “แร่ร่าจ่าเงิน” ที่สอดคล้องกับผลการศึกษาในภาษาอื่น ๆ ในอดีตคือ เสียงดังกล่าวถูกผลิตด้วยความแปรปรวนของค่าความเข้ม (intensity variability) และความแปรปรวนของค่าความถี่มูลฐาน (F0 variability) ที่วัดเชิงปริมาณด้วยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ซึ่งทำให้เกิดการรับรู้ถึงความไม่สุภาพ

4.2 เสียงกับความสง่างามในสังคมไทย

ในหนังสือสมบัติของผู้ดี บทที่ 5 ว่าด้วยเรื่อง ผู้ดียอมเป็นผู้มีสง่า ได้กล่าวถึงวจีจรรยา ไว้ว่าผู้ดียอมพูดจาฉะฉานชัดถ้อยความ ไม่อุบอิบอ้อมแอ้ม

การใช้เสียงที่แสดงความสง่างามดังกล่าว เมื่อพิจารณาจากมุมมองสัทศาสตร์แล้วจะเห็นได้ว่า เสียงของคำพูดที่จะฟังดูฉะฉานชัดถ้อยความไม่อ้อมแอ้มได้นั้น นอกจากเสียงที่ต้องมีความดังที่เหมาะสมแล้ว การฟังชัดจะต้องมีการออกเสียงที่ชัดเจน สอดคล้องกับการกระจายของค่าความถี่ฟอร์เมนท์ที่กว้าง หมายถึงเสียงแต่ละเสียงไม่คลุมเครือ แม้การกระจายของค่าความถี่ฟอร์เมนท์จะเป็นลักษณะการออกเสียงที่เป็นที่ดึงดูดใจของผู้หญิงตามการศึกษาในอดีตเกี่ยวกับสากลลักษณะของเสียงที่ดึงดูดใจ แต่จะเห็นได้ว่า มีการใช้ลักษณะของเสียงผู้หญิงเพื่อสะท้อนคุณสมบัติบางอย่าง เช่น การใช้เสียงลมแทรกเพื่อลดความก้าวร้าวของเพศชายที่ผู้ฟังรับรู้ดึงดูดใจเป็นต้น ในทำนองเดียวกัน การออกเสียงที่ชัดสะท้อนความสง่างามด้วยความรู้ นอกจากนี้การออกเสียงที่ฉะฉาน นอกจากจะมีเสียงดังพอเหมาะแล้ว จะต้องมีความดังสม่ำเสมอด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษาในอดีตเกี่ยวกับเสียงที่แสดงความทรงภูมิว่าจะมีความแปรปรวนของค่าความเข้มข้น

จากวรรณกรรมคำสอนของไทยที่มีการพูดถึงค่านิยมและคุณค่าของการใช้เสียงพูดของคนไทยดังกล่าว จะสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างภาพในเชิงสถานภาพและจินตภาพ ให้เห็นความประพฤติที่เหมาะสมทางวาจาที่สุภาพเรียบร้อยและสง่างาม

5. บทสรุปและแนวโน้มประเด็นวิจัยของโครงการในอนาคต

บทความวิชาการนี้เป็นการประมวลสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยในอดีตเกี่ยวกับเสียงพูดที่ทำให้เกิดการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้พูดในแง่มุมมองต่าง ๆ รวมถึงการอภิปรายในบริบทของสังคมไทย เพื่อเป็นพื้นฐานของการดำเนินการวิจัยต่อยอดโครงการวิจัยในอนาคตในเกี่ยวกับการใช้เสียงของผู้พูดเพศชายและเพศหญิงต่างรุ่นอายุที่แปรตามสถานการณ์ โดยวิเคราะห์เชื่อมโยงในมุมมองของคุณค่าในสังคมไทย เพื่อให้ผลการศึกษาสะท้อนภาพที่แท้จริงของคุณค่าในสังคมไทย ผู้วิจัยจะวิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวมใน 3 ส่วนเชื่อมโยงกัน คือ การศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาในอดีต เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดและแนวทางการวิจัยในปัจจุบัน และวิเคราะห์เชิงปริมาณและคุณภาพเพื่ออภิปรายแนวโน้มของคุณค่าในสังคมไทยต่อไปอนาคต โดยมีคำถามวิจัยหลักคือ ผู้พูดต่างรุ่นอายุกันมีการใช้เสียงที่คิดว่าเหมาะสมตามสถานการณ์ต่าง ๆ แตกต่างกันหรือไม่ และมีความแตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงหรือไม่ โดยใช้ระเบียบวิธีทางกลศาสตร์ศาสตร์ ข้อค้นพบของการศึกษาเชิงปริมาณด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าว เมื่อรวมกับการวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์สังคมและการวิเคราะห์เชิงคุณภาพของผู้ร่วมวิจัยคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวดี สายสุวรรณ จะทำให้เห็นมุมมองของคุณค่าของการใช้เสียงที่เหมาะสมของกลุ่มผู้พูดต่างอายุและต่างเพศในบริบทของสังคมไทย

ในหัวข้อนี้ จึงจะนำเสนอหัวข้อย่อย 2 ประเด็นหลักคือ คือ 5.1 ภาพรวมของการศึกษาเรื่องเสียงพูดในอดีตกับมุมมองในบริบทสังคมไทย และ 5.2 ความเชื่อมโยงกับประเด็นวิจัยของโครงการวิจัยในอนาคต

5.1 ภาพรวมของการศึกษาเรื่องเสียงพูดในอดีตกับมุมมองในบริบทสังคมไทย

มนุษย์ใช้เสียงในการสื่อสาร ลักษณะของเสียงโดยพื้นฐานถูกกำหนดโดยสรีระร่างกายของผู้พูด คุณสมบัติของเสียงที่สำคัญต่อการรับรู้ข้อมูลเชิงสรีระกายภาพของผู้พูดคือ สัทสัมพันธ์ หรือเสียงซ้อน (suprasegment) ที่อยู่เหนือกว่าเสียงเรียง (segment) ที่ประกอบไปด้วยพยัญชนะและสระ สัทสัมพันธ์ไม่ว่าจะเป็นระดับเสียงหรือลักษณะน้ำเสียงสัมพันธ์กับขนาดและรูปร่างของกล่องเสียงและเส้นเสียง ส่วนความยาวของช่องเสียงที่ส่งผลต่อค่าความถี่ฟอร์เมนทั้นนั้นก็สะท้อนขนาดของรูปร่างของผู้พูดได้เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่ค่าความถี่ฟอร์เมนทั้นสัมพันธ์กับสระ ตัวแปรดังกล่าวจึงมีความซับซ้อนเพราะสระของแต่ละภาษามีความแตกต่างกันทั้งในเชิงผังระบบเสียง (sound inventory) และสัทลักษณะ (phonetic realization)

การเกิดประสบการณ์ซ้ำ ๆ เชื่อมโยงระหว่างขนาดรูปร่างกับเสียงที่ได้ยิน ทำให้เกิดเป็นความคาดหวังและความดึงดูดใจในเชิงจินตภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เสียงที่ทำให้เกิดภาพของเจ้าของเสียงที่ “สมความเป็นชาย” ที่เชื่อมโยงกับความใหญ่ หนักแน่น และ “สมความเป็นหญิง” ที่เชื่อมโยงกับความเล็ก ละเอียดละเอียด คุณสมบัติหลักที่สะท้อนต้นแบบของความเป็นชายและหญิงยังคงเกี่ยวข้องกับระดับเสียง ลักษณะน้ำเสียง และการกระจายของสระ สะท้อนให้เห็นว่า การรับรู้และความคาดหวังของความเป็นต้นแบบของชายและหญิงสามารถเกิดได้โดยเน้นบทบาทของ “การพูดอย่างไร” หรือการใช้เสียงมากกว่า “การพูดอะไร” หรือใจความของสิ่งที่ถูกพูด

การรับรู้เหล่านี้ยังถูกนำมาใช้เป็นกลวิธีการเลือกใช้เสียงในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่นการใช้เสียงต่ำที่แสดงความหนักแน่นกับภาพของอำนาจ การใช้เสียงลมแทรกที่ฟังนุ่มนวลกับภาพของความอ่อนน้อม ข้อค้นพบดังกล่าวทำให้สามารถพิจารณาทวนย้อนไปยังความเชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะบุคลิกภาพของความเป็นชายและหญิงที่ผูกโยงไปกับการวางบทบาทของผู้พูดตามสถานะผู้ร่วมการสนทนาและในสถานการณ์ต่าง ๆ จากการศึกษาในอดีตจะเห็นว่า ในบางกรณี ผู้พูดเพศชายและผู้พูดเพศหญิงก็ใช้เสียงที่มีลักษณะเป็นต้นแบบของเพศตรงข้ามในบางสถานการณ์เพื่อวัตถุประสงค์ สะท้อนให้เห็นพลวัตของเสียงพูดที่ไม่ตายตัว

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาจะเห็นว่า สังคมต่าง ๆ มีแนวโน้มของการใช้เสียงและการรับรู้ภาพของเสียงในทิศทางที่สอดคล้องกัน แม้จะมีความแตกต่างบางประเด็นสำหรับบางสังคมและวัฒนธรรม จากองค์ความรู้ที่มี เมื่อนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับค่านิยมของสังคมไทยผ่านวรรณกรรมคำสอนของไทยแล้วนั้น พบว่า เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับความเป็นสากลอยู่มาก และค่อนข้างสอดคล้องกับสังคมตะวันออกจากกรณีศึกษาในสังคมญี่ปุ่นและเกาหลี อย่างไรก็ตาม ข้อสันนิษฐานดังกล่าวเป็นเพียงการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับวรรณกรรมคำสอน ไม่ได้เป็นการศึกษาวิจัย ทำให้ยังไม่สามารถสรุปได้อย่างแน่ชัดและหนักแน่น จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้เสียงที่แตกต่างกันตามสถานการณ์ต่าง ๆ ของผู้พูดต่างเพศในบริบทของภาษาและสังคมไทย

5.2 ความเชื่อมโยงกับประเด็นวิจัยของโครงการวิจัยในอนาคต

จากการประมวลองค์ความรู้ในอดีต จะเห็นได้ว่า เสียงพูดที่ถูกผลิตเป็นผลของการหลอมรวมกันขององค์ประกอบในหลายมิติ ทั้งคุณสมบัติพื้นฐานตามธรรมชาติของขนาดและรูปร่างของผู้พูด และการปรับแต่ง

การใช้เสียงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ตามค่านิยมของสังคม รวมถึงเพื่อสะท้อนตัวตนและการกระตุ้นความรู้สึกของผู้ฟัง คุณสมบัติเสียงพูดจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับที่คงที่ แต่มีพลวัตแปรไปตามตัวแปรต่าง ๆ

การศึกษาในอดีตยังแสดงให้เห็นว่า ในความสอดคล้องกันก็มีลักษณะเฉพาะภาษาและสังคมที่แตกต่างกันไป ในรายละเอียด และเนื่องจากยังไม่มีการศึกษาประเด็นดังกล่าวในภาษาและสังคมไทย จึงน่าสนใจอย่างมากว่า ในบริบทภาษาและสังคมไทย ผู้ชายและผู้หญิงจะมีการใช้เสียงที่แปรไปตามสถานการณ์หรือไม่ อย่างไร และจากข้อสังเกตของสถานการณ์ในสังคมไทยปัจจุบันที่คนต่างรุ่นอายุมีมุมมองการให้คุณค่าและการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาตัวแปรรุ่นอายุร่วมด้วย

จากบทความวิชาการฉบับนี้ คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเสียงพูดของผู้พูดเพศชายและเพศหญิง 2 รุ่นอายุที่แตกต่างกัน ด้วยระเบียบวิธีทางสัทศาสตร์สังคม (Sociophonetics) ที่เป็นการบูรณาการระหว่างภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics) และกลศาสตร์ (Acoustic Phonetics) โดยมุ่งศึกษาเสียงพูดอย่างลุ่มลึกและรอบด้านต่อยอดจากพื้นฐานองค์ความรู้ตามที่ได้นำเสนอในบทความวิชาการฉบับนี้ กล่าวคือจะศึกษาเสียงของผู้พูด 4 กลุ่มคือ ผู้พูดเพศชายอายุน้อย ผู้พูดเพศชายอายุมาก ผู้พูดเพศหญิงอายุน้อย และผู้พูดเพศหญิงอายุมาก ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน โดยเป็นการวิจัยเชิงการทดลองทางภาษาศาสตร์ (experimental linguistics) ที่มีการออกแบบและควบคุมตัวแปรวิจัย เพื่อศึกษาว่าผู้พูดแต่ละกลุ่มมีการใช้เสียงที่แปรตามสถานการณ์แตกต่างกันหรือไม่ และผู้พูดแต่ละกลุ่มใช้ลักษณะย่อยทางเสียงใดเพื่อแสดงความสุภาพและเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ

นอกจากการศึกษาทางกลศาสตร์ที่เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณแล้วแล้ว จะมีส่วนของการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงพฤติกรรมการใช้ภาษากับมุมมองเรื่องการให้คุณค่าของการใช้เสียงอย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ต่าง ๆ ผลการศึกษาจะสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของเสียงพูดในด้านการแสดงออกตัวตนที่กระตุ้นให้เกิด “จินตภาพ” ที่แตกต่างกันตามอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล และอยู่ในกรอบของสังคมไทยที่มีความคาดหวังการแสดงบทบาทตาม “สถานภาพ” ที่แตกต่างกันในสถานการณ์ต่าง ๆ ข้อค้นพบของงานวิจัยนี้จะสะท้อนการให้ “คุณค่า” ของผู้พูดต่างเพศและต่างรุ่นอายุ ภายใต้กรอบของสังคมที่ยึดโยงความหลากหลายนั้นไว้ด้วยกัน อันเป็นแนวทางของการเลือกรูปแบบการผลิตเสียงพูดที่แปรในหลากหลายมิติ

บรรณานุกรม

- ห้องสมุดวัชรญาณ. (2564). *โหวาทกระสัตรี* <https://vajirayana.org/ประชุมสุภาชิตสอนหญิง/โหวาทกระสัตรี>
- สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. (2555). *ประชุมสุภาชิตสอนหญิง*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- อุทิส ศิริวรรณ. (2555). *หนังสือสมบัติของผู้ดี*. เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (หม่อมราชวงศ์เปีย มาลากุล) ทรงเรียบเรียง พ.ศ. 2455.
<https://www.druthit.com/uploads/files/UpperclassCharacters.pdf>
- Benedict C. J., David R. F., Lisa M. D., Anthony C. L., & Jovana V. (2010). A domain-specific opposite-sex bias in human preferences for manipulated voice pitch. *Animal Behaviour*, 79(1). 57-62.
- Chen, A., Carlos, G., & Toni, R. (2004). Language-specificity in the perception of paralinguistic intonational meaning. *Language and Speech*, 47(4). 311–349.
- Devis, E. H. & Francisco J. C. S. (2014). The intonation of mitigating politeness in Catalan. *Journal of Politeness Research*, 10(1). 127–149.
- Klatt, D.H. & Klatt, L.C. (1990). Analysis, synthesis, and perception of voice quality variations among female and male talkers. *Journal of the Acoustical Society of America*, 87. 820–857.
- Idemaru, K., Winter, B., & Brown, L. (2019). Cross-cultural multimodal politeness: The phonetics of Japanese deferential speech in comparison to Korean. *Intercultural Pragmatics*, 16(5). 517-555. <https://doi.org/10.1515/ip-2019-0027>.
- Ladefoged, P. & Johnson, K. (2015). *A Course in Phonetics* (7th ed.). Cengage Learning, Stamford.
- LeongoÁmez, J.D., Mileva, V.R., Little, A.C., & Roberts S.C. (2017). Perceived differences in social status between speaker and listener affect the speaker's vocal characteristics. *PLoS ONE*, 12(6): e0179407. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0179407>
- Loveday, L. (1981). Pitch, politeness and sexual role: An exploratory investigation into the pitch correlates of English and Japanese politeness formulae. *Language and Speech*, 24(1). 71–89.
- O'Connor, J. J. M. & Barclay, P. (2017). The influence of voice pitch on perceptions of trustworthiness across social contexts. *Evolution and Human Behavior*, 38(4), 506-512.

- Ohala, J. (1984). An ethological perspective on common cross-language utilization of F0 of voice. *Phonetica*, 41(1). 1–16.
- Puts, D. A., Carolyn R. H., Rodrigo A. C. & Steven J. C. G. (2007). Men's voices as dominance signals: Vocal fundamental and formant frequencies influence dominance attributions among men. *Evolution and Human Behavior*, 28(5). 340–344.
- Sodersten, M. & Lindestad, P. A. (1990). Glottal closure and perceived breathiness during phonation in normally speaking subjects. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 33. 601–611.
- Winter, B. & Grawunder, S. (2012). The phonetic profile of Korean formal and informal speech registers. *Journal of Phonetics*, 40(6). 808–815.
- Xu, A., Leung, S.-S., & Lee, A. (2017). Universal vs. language specific aspects in human vocal attractiveness: An investigation towards Japanese native listeners' perceptual pattern. *Proc. Meet. Acoust.*, 29(60001). 1–8.
- Xu, A. & Lee, A. (2018). Perception of vocal attractiveness by Mandarin native listeners. *Proceedings of Speech Prosody 2018*, 344-348.
- Xu, Y., Lee, A., Wu, W., Liu, X., & Birkholz, P. (2013). Human vocal attractiveness as signaled by body size projection. *PLoS One*, 8(e62397), 1–9.